

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti katta o'qituvchisi

Parmanova Nigora Atabayevna

Aniq va Ijtimoiy fanlar universiteti

“Psixologiya” yo'nalishi 1-kurs

Magistranti Odilova Odina Sobir qizi.

Migrantlarning yangi turmush sharoitlariga

ijtimoiy- psixologik moslashuvining xususiyatlari.

Maqolada muhojirlarning, ular uchun yangi turmush sharoitlariga moslashuvining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari, migrant bolalarning ta'lim muassasasi sharoitida moslashuvi, migrant bolalarning og'riqsiz moslashuviga yordam beruvchi shart-sharoitlar ochib berilganligi yoritildi.

Yordamchi so'zlar: Migratsiya, moslashish, ijtimoiy-psixologik moslashuv, madaniyatlararo muloqot.

Aholi migratsiyasi – bu aholining bir aholi punktidan ikkinchisiga, bir yashash joyidan ikkinchisiga ko'chishi. Migratsiya bir mamlakat ichida sodir bo'lishi mumkin yoki u global miqyosda – bir mamlakatdan ikkinchisiga sodir bo'lishi mumkin. Alohida shaxslar ko'chishi mumkin yoki aholining katta guruhlarini ko'chib ketishi mumkin.

Doimiy yashash joyini o'zgartirish bir qator sabablarga ko'ra sodir bo'lishi mumkin va turli maqsadlarga ega bo'lishi mumkin: ta'lim olish, ish topish va hk.

Migratsiya zamonaviy voqelik uchun odatiy jarayonga aylanib borayotganiga qaramay, u bilan bog'liq muammoning jiddiyligi kamaymayapti. Psixologik nuqtai nazardan, shaxs uchun migratsiya qiyin, chunki u og'ir ichki tajribalar bilan birga keladi, birinchi navbatda, migrantning hayotning mutlaqo yangi sharoitlari va sharoitlariga moslashishi, u ilgari zarracha tasavvurga ega bo'lmagan voqealarga moslashishi bilan bog'liq. Bularning barchasi, o'z navbatida, u ko'chib kelgan mintaqaning tub aholisining migrantiga nisbatan salbiy munosabat bilan bog'liq shaxslararo nizolar bilan birga bo'lishi mumkin.

Shunday qilib, migratsiya jarayon sifatida, o'zgaruvchan muhitdan kelib chiqadigan yangi stimullarga muvofiq o'z stereotiplarini, shaxsiy munosabatlarini va shaxsning xulq-

atvor komponentini o'zgartirish bo'yicha faol mehnatni o'z ichiga olgan moslashuvchan komponentni o'z ichiga oladi.

Moslashuv - bu odamni uning uchun yangi yashash sharoitlariga moslashtirish jarayoni. Ijtimoiy-psixologik moslashuv yangi ijtimoiy sharoitlarga, ijtimoiy hodisalarga moslashishni, psixologik xarakterdagi muammolarni hal qilishni o'z ichiga oladi: yaqin atrof-muhit bilan aloqa o'rnatish, unda o'z o'rnini topish, qadriyatlar va me'yorlar asosida harakat qilish qobiliyatini rivojlantirish. Ular paydo bo'lgan madaniyatga xosdir.

Migratsiya sharoitida moslashish jarayoni ko'p sonli ta'sirlar, omillar va turli xil sharoitlar bilan og'irlashadi: iqlim sharoitidagi farq; madaniy me'yorlar, munosabatlar; ijtimoiy hayot sharoitlari; turli mamlakatlarda mavjud bo'lgan til, etnik va diniy farqlar.

Moslashuv jarayoni yangi shaxslararo aloqalarni o'rnatish bilan birga keladi, ko'plab moddiy va kundalik muammolarni va hokazolarni o'z ichiga oladi. Bu ta'sirlar birgalikda migrantda engish kerak bo'lgan og'ir stressli vaziyatni yaratishi mumkin.

Ushbu jarayonning murakkabligini anglagan T.G. Stefanenko ijtimoiy moslashishni shaxs va ijtimoiy muhitning o'zaro ta'siri natijasi sifatida belgilaydi, bu esa shaxs va guruhning maqsadlari va qadriyatlarining optimal nisbatiga olib keladi.[1]

V.V.Konstantinov majburiy migrantlarning o'zgargan hayot sharoitlariga moslashish jarayonini o'rganar ekan, uni "yangi ijtimoiy muhit talablariga javoban moslashuv sub'ektining shaxsiyati, xulq-atvori va faoliyatining psixologik sifatlarini qayta qurish" deb ta'riflaydi. Majburiy muhojirning to'laqonli o'zaro faolligi va rivojlanishi uchun moslashishga bo'lgan ehtiyojini qondirish jarayonida ijtimoiy muhitning o'zidagi o'zgarishlar" [2, 28].

Bunda tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, ijtimoiy-psixologik moslashuv ikki tomonlama jarayon bo'lib, nafaqat muhojirning, balki uning atrofidagi odamlarning, nafaqat migrantning shaxsiyatining og'ir kechinmalari bilan birga keladi. , shuningdek, uning yangi muhiti o'zgarib turadi, uning individual xususiyatlariga ta'sir qiladi, yangi odamga moslashadi. Natijada, har ikki tomon uchun ham mos keladigan xatti-harakatlar va o'zaro munosabatlarning yangi qo'shma strategiyasi ishlab chiqilishi kerak.

Hozirgi vaqtda psixologik-pedagogik adabiyotlarda migrant oilalardagi bolalar, o'smirlarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi sohasida turli xil amaliy ishlanmalarni topish mumkin (Bondireva S. K., Lebedeva N. M., Zaxarchenko E., Soldatova G. U.,

Stefanenko T G. , Shaigerova L. A., Sharova O. A., Kovaleva N. I., Esinger, G. Heinrichs, X. Tamm, D. Pachel). Ta'lim nuqtai nazaridan, migrant bolalar muammosi tadqiqotchilarning e'tiborini tobora ko'proq jalb qilmoqda, tegishli sharoitlar yaratilmoqda, bunday bolaning yangi yashash sharoitlariga moslashish jarayonini engillashtirishga qaratilgan maxsus dasturlar ishlab chiqilmoqda.

Aksariyat tadqiqotchilar muhojir bolalarning moslashuv jarayonini psixologik qo'llab-quvvatlashni tashkil etish uchun ta'lim tashkiloti darajasida keng qamrovli ishlarni amalga oshirish zarurligiga qo'shiladilar. Bunday ish nafaqat migrantlarning farzandlarini, balki ta'lim maydonining boshqa ishtirokchilarini gham qamrab olishi kerak.

Bunday ishning birinchi bosqichi bolaning shaxsiyatini, uning shaxsiyatining mumkin bo'lgan qiyinchiliklari va kuchli tomonlarini, uning mentalitetini o'rganish bo'lishi kerak. Keyingi qadam muhojirlarga yangi sharoitlarda o'zini tutish va o'zaro munosabatda bo'lishni o'rgatish bo'lishi kerak, bu ular o'rganib qolgan sharoitlardan juda farq qilishi mumkin.

Burkovskaya T.V. Bunday ish migrant guruhlarining etnik madaniy o'ziga xosliklari, ularning o'z-o'zini anglashi, madaniyatda qabul qilingan o'zaro munosabatlar an'analari, jamiyatdagi ijtimoiy moslashuv xulq-atvorining qadriyat me'yorlari va shakllarini hisobga olgan holda madaniyatlararo muloqot asosida amalga oshirilishi zarurligini qayd etadi [3] .

Zaxarchenko E.Yu. ta'lim tashkilotida migrantlarning moslashuvi uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish quyidagi hollarda mumkinligiga e'tibor qaratadi:

- muloqotni rivojlantirish, ko'p millatli jamiyatda madaniyatlararo muloqotni shakllantirish;
- migrant bolalarning moslashuviga yo'naltirilgan maxsus dasturlar ishlab chiqish, ularning ta'lim olishi uchun sharoit yaratish; ijtimoiy, madaniy va lingvistik moslashuv munosabatlarini ta'minlash;
- ona tilini, ona madaniyati bilan intellektual va hissiy aloqalarni saqlash uchun sharoit yaratish;
- migrant bolalar bilan ishlashga yo'naltirilgan, ularning bir nechta til va madaniyatlarni egallashi (madaniyatlar almashinuvida shaxsni tarbiyalash), madaniyatlar muloqotini



tashkil etishga qodir bo'lgan o'qituvchilarni tayyorlash [4]. Madaniyatlar muloqotini yo'lga qo'yish uchun turli xalqlarning an'analari, madaniy yutuqlari va urf-odatlarini namoyish etishingiz mumkin bo'lgan turli bayramlar, "Madaniyatlar festivali" ni o'tkazish ijobiy bo'lishi mumkin.

Umuman olganda, migrantning yangi turmush sharoitlariga ijtimoiy-psixologik moslashuv jarayoni ancha dramatik va murakkab ekanligini ta'kidlash lozim. Shunga o'xshash vaziyatga tushib qolgan odam sub'ektiv va ob'ektiv ko'plab qiyinchiliklarni boshdan kechiradi, shuning uchun migrantlarning yangi ijtimoiy-madaniy muhit sharoitlariga integratsiyalashuvining yanada og'riqsiz holati uchun sharoit yaratish kerak. Migrant bolalarning moslashuvi bo'yicha maxsus dasturlar yaratish, bu jarayonni psixologik qo'llab-quvvatlashni tashkil etish, bunday bolalar bilan ishlaydigan o'qituvchilar uchun maxsus treninglar o'tkazish, madaniyatlar muloqotini yo'lga qo'yish, shu bilan birga, migrantlarning shaxsiyatini, qadr-qimmatini qo'llab-quvvatlash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Stefanenko, T.G. «Yangi madaniy muhitga moslashish va uni optimallashtirish usullari» [Matn] / T.G. Stefanenko. - M.: Nauka, 1999 yil.
2. Konstantinov, V.V. «Majburiy migrantlarning yangi turmush sharoitlariga ijtimoiy-psixologik moslashuv muvaffaqiyatining yashash joyi turiga bog'liqligi» [Matn]: Psxologiya Fan nomzodi. / V.V. Konstantinov. – Samara, 2004 yil.
3. Burkovskaya, T.V. «Migrant oilalardagi o'smirlarning ijtimoiy-madaniy moslashuvi» [Matn]: muallif.
Ped.fan.nomz / T.V. Burkovskaya. – Bryansk, 2003. – 27 p.
4. Zaxarchenko, E. Yu. «Migrant bolalar zamonaviy rus maktabi muhitida» [Matn] / E. Yu. Zaxarchenko // Pedagogika. – 2002. – No 9. – S. 47-53.